

checkpoint

MAANDBLAD VOOR VETERANEN

50 jaar na Nederlands Nieuw-Guinea

- Verslag Veteranendag
- Ooggetuige voormalig Joegoslavië

juli-augustus 2012

6

Achtste Veteranendag in Den Haag trekt recordaantal bezoekers

'Dertigduizend nieuwe

Eindelijk zat een keer alles mee. De achtste Nederlandse Veteranendag in Den Haag op 30 juni trok onder een stralende zon naar schatting 85 duizend bezoekers. Zij zagen het traditionele veteranendefilé en op het Malieveld entertainment en vooral gezelligheid onder oudere en jongere generaties veteranen. Minister Hans Hillen van Defensie kondigde de komst van dertigduizend nieuwe veteranen aan als gevolg van de Veteranenwet.

Door: Fred Lardenoye

Foto's: William Moore

“Op Veteranendag zeggen we hardop dankjewel tegen alle oude en jonge veteranen die zich overal ter wereld hebben ingezet voor vrede, veiligheid en de toekomst van ons land. Het is goed dat we daarbij speciaal de aandacht vestigen op groepen die in het verleden weinig – vaak té weinig – aandacht hebben gekregen.

Zoals vandaag de koopvaardij”, aldus minister-president Mark Rutte in zijn toespraak op de Nederlandse Veteranendag in Den Haag. Traditioneel begint ook de achtste Veteranendag met een plechtige bijeenkomst in de Ridderzaal waar vertegenwoordigers van de regering en maatschappelijke organisaties en veteranen verzameld zijn. De speciale aandacht voor de koopvaardij wordt ook geïllustreerd door de aanwezigheid van prinses Margriet als petekind van de Nederlandse koop-

vaardij. Zij refereert in haar toespraak aan de meer dan drieduizend slachtoffers bij de koopvaardij in de Tweede Oorlog. “En het aantal gewonden was even aanzienlijk. Stelt u zich voor hoe groot de spanning aan boord moet zijn geweest. Van dag tot dag, vijf lange jaren, de dreiging van onder of boven de waterlijn. Weg van huis en haard, velen al ruim vóór het uitbreken van de oorlog en lange tijd zonder uitzicht of hoop op een toekomst.” De prinses wees ook op het feit dat de rol van de koopvaar-

■ Premier Rutte gaat op Veteranendag bereidwillig op de foto met het publiek.

veteranen erbij'

dij lange tijd niet gehoord werd. "Hoe ongemakkelijk en vaak ook beschamend was het toen de opvarenden, soms pas maanden na het tekenen van de vrede, weer thuiskwamen: er was nauwelijks ruimte voor het verhaal over de lotgevallen van de koopvaardij en het leed van de vaarplichtigen. Dat de koopvaardij een doorslaggevende rol in de geallieerde overwinning heeft gehad, werd en wordt maar zelden gehoord."

Dertigduizend

Na de plechtigheid in de Ridderzaal vindt de ook jaarlijks terugkerende ceremoniële medaille-uitreiking plaats op het Binnenhof. Tachtig actief dienende militairen die hun (eerste) uitzending achter de rug hebben, krijgen de Herinneringsmedaille Vredesoperaties. Een eerbetoon dat extra op zijn plaats is, nu de Veteranenwet ook actief dienende militairen de status van veteraan toekent. Of zoals minister van Defensie Hans Hillen het even later in zijn toespraak formuleert: "Ik ben blij hier te melden dat vanaf vandaag actief dienende militairen die op uitzending zijn geweest óók de veteranenstatus toegekend krijgen. *As we speak* zijn er dus dertigduizend veteranen bij gekomen in Nederland. Dit aantal zal snel toenemen."

Nadat eerder al de motorrijders voor een nieuwe traditie hebben gezorgd op het Malieveld door voor de tweede keer in successie – nu in plaats van 200 met 250 man (en 1 vrouw) sterk – door de erehaag te rijden, vindt vanaf het middaguur het veteranendefilé plaats dat voor velen het hoogtepunt van de dag is. Mede dankzij de stralende zon is voor het eerst in de nog maar relatief korte geschiedenis van de Veteranendag de hele route met minimaal drie rijen dik bezet en het applaus is navenant. Nieuw in het defilé is een delegatie van veteranen die nu bij de Nederlandse Spoorwegen werkzaam zijn en in hun 'werkkleding' met het defilé meelopen. Zij versterken daarmee de delegaties van de politie en het douanepersoneel

die zich al langer manifesteren op Veteranendag. Zo passeren tegen de vierduizend veteranen – de meeste actieve militairen tellen nu ook formeel mee! – de revue.

Top 50

Het defilé eindigt net als vorig jaar op het Malieveld dat al snel weer een kolkende mensenmassa wordt. Ook de opdeling van de muziek op een klein en een groot podium werpt zijn vruchten af. Terwijl Belle Perez en Anneke Grönloh de voetjes van de vloer krijgen vanaf het grote podium, zorgt DJ Xtra LarZ – zelf ook veteraan – voor een herkenbare dancesfeer vanaf het kleine podium door zijn beats te mengen met Veteranen top 50 nummers als *Paint It, Black*, die luidkeels meegezongen worden. De integratie van de Veteranen top 50 in het muziekprogramma is niet

■ Niet iedereen is al vertrouwd met Veteranendag en de bijbehorende tradities.

lijks een kritische noot op deze achtste Veteranendag te noteren. De veteranen genieten van de aandacht, de ontmoetingen en de gezelligheid. De bobo's slenteren informeel over het Malieveld en gaan bereidwillig met veteranen en ander publiek op de foto. En mede dankzij het mooie weer lopen er ook opvallend veel dagjesmensen het Malieveld op, die – ook gezien de verwonderde reacties over de witte anjer die bij de entree wordt aangeboden – kennelijk nog niet allemaal vertrouwd zijn met

■ Voor het eerst loopt een delegatie van veteranen die bij de Nederlandse Spoorwegen werkzaam zijn mee met het veteranendefilé.

helemaal geslaagd dit jaar door het ontbreken van een echte topper die een van de top 10 nummers live vertolkt (Eric Burdon, Mark Knopfler van Dire Straits), maar naar verluid heeft de organisatie beterschap beloofd. Voor de rest valt er voorsnog nauwe-

het fenomeen Veteranendag. Daar komt dus langzaam maar zeker verandering in. Of zoals premier Rutte het eerder op de dag verwoordde: "Het is ook prachtig om te zien hoe de relatief jonge traditie van Veteranendag inmiddels wortel heeft geschoten."

Nieuw-Guinea in een notendop

Toen eind 1949 Nederlands-Indië ophield te bestaan en Indonesië werd, bleef Nieuw-Guinea buiten de soevereiniteitsoverdracht. In de jaren daarop werd het gebied het toneel van infiltraties en schermutselingen en half 1962 bijna van een complete oorlog die er uiteindelijk mede in resulteerde dat Nederland onder internationale druk ook zijn laatste bezit in de Oost moest opgeven.

Door: Jan Schoeman

Foto: NIMH

Nederlandse militairen, vaak samen met Papoea's, waren al eerder actief in de regio. Een bekend voorbeeld is de guerrillastrijd die Nederlanders onder leiding van kapitein Willemsz Geeroms en – na diens onthoofding – van sergeant Kokkelink tussen 1942-1945 voerden tegen de Japanse invallers. Ook Papoeagroepen waren militair actief en werden door de Japanners zeer gevreesd. Een deel van deze strijders werd op 1 januari 1945 opgenomen in het zogeheten Papoea Bataljon. Diverse Papoea's werden vanwege heldhaftig gedrag onderscheiden met het Bronzen Kruis.

Spanningen

Na 1949 bleef Indonesië aanspraak maken op het gebied. Tot 1958 had dat vooral een politiek karakter, waardoor Nederland toe kon met een beperkte militaire presentie van circa 2.500 man (tot 1955 marine en landmacht, tussen 1955 en 1958 uitsluitend marine). Na 1958 liepen de wederzijdse spanningen snel op en Nederland ontkwam er niet aan de militaire sterkte geleidelijk op te voeren tot ongeveer 10.000 man (onder wie circa 2.500 dienstplichtigen) van alle krijgsmachtdelen. Met de inzet van Smaldeel V, waaronder het vliegveldkampschip *Hr.Ms. Karel Doorman*, bezondigde Nederland zich ook nog aan enig militair spierballenvertoon. Ondanks de krachtige bestrijding van de Indonesische infiltranten kwam de Nederlandse regering tot het inzicht dat

■ Commando-overdracht in Nederlands Nieuw-Guinea, waarbij de kapitein-adjutant van de gouverneur het Koninklijk Besluit voorleest.

het niet tot een verdere escalatie van geweld mocht komen. Daarvoor laten zich minstens vier oorzaken aanwijzen:

- Opinieonderzoek onder de Nederlandse bevolking wees uit dat er weinig draagvlak bestond voor een grootschalig militair avontuur.
- Het Nederlandse bedrijfsleven begon via prins Bernhard druk uit te oefenen, omdat het de handelsbetrekkingen met Indonesië in gevaar zag komen.
- Nederland raakte door zijn onbuigzame opstelling internationaal-politiek gezien steeds verder in een isolement.
- In de zomer van 1962 werd duidelijk dat Indonesië een militaire invasie aan het voorbereiden was. Die kende een dermate grootschalige opzet (circa 30.000 man) dat voor een goede afloop vanuit Nederlands perspectief moest worden gevreesd.

Uiteindelijk werd op 18 augustus 1962 een wapenstilstand getekend, waarna

de Verenigde Naties tijdelijk het bewind overnamen tot het moment waarop in mei 1963 Nieuw-Guinea alsnog in Indonesische handen kwam.

Papoea's

Na terugkeer in Nederland was er vanuit de samenleving weinig aandacht en waardering voor de Nieuw-Guineagangers, evenals voor het droevige lot van de Papoea's na het Nederlandse vertrek. Met name dat laatste in combinatie met de vele positieve ervaringen die de Nederlandse militairen met de Papoea's hadden, maakt dat sommige veteranen zich ook anno 2012 nog steeds inspannen om tot zelfbeschikkingsrecht en in ieder geval een lotsverbetering van de Papoea's te komen. Tevens kunnen initiatieven die zich richten op een meer uitgesproken erkenning van de inzet, prestaties en offers van de Papoea's ten behoeve van het Koninkrijk rekenen op hun brede instemming.

Omgekomen militairen

Nederland zette ongeveer 30.000 militairen in op Nieuw-Guinea. In totaal kwamen er 103 van hen om. 9 van hen vielen in de eindfase.

‘We hadden nauwelijks geoefend met luchtsteun’

Teminabuan..., het klinkt als een tropisch paradijs: witte zandstranden en een azuurblauwe zee. Op de ochtend van 23 mei 1962 was Teminabuan echter helemaal geen tropisch paradijs. Die ochtend vormde het plaatsje op Nieuw-Guinea het decor van een tragisch *friendly fire*-drama – inclusief slachtoffers. *Checkpoint* sprak met ooggetuigen.

Door: Jan Schoeman

Nadat was geconstateerd dat er op 19 mei in de buurt van Teminabuan Indonesische parachutisten waren geland, stuurde de Commandant Strijdkrachten in Nieuw-Guinea een versterkt peloton mariniers onder leiding van kapitein Joop Toet naar het gebied. In de ochtend van 23 mei dreigde een treffen met de Indonesische para's die in stelling lagen bij een rivier, waarop Toet luchtsteun aanvraagde. Na de luchtaanval, zo was de bedoeling, zouden mariniers en Papoea-politieagenten de para's aanvallen. Rond 07.30 uur naderde een Neptune van de Marineluchtvaartdienst, maar de aanval verliep rampzalig. Van de zes afgeworpen 500-pondbommen viel er één vlak voor de eigen militairen en twee (waarvan één blindganger) binnen de eenheid. Door een bomscherf raakte marinier Henk Janssen zwaargewond aan zijn linker onderbeen, terwijl ook twee Papoea-agenten verwondingen opliepen. De geplande aanval op de para's werd vervolgens nooit ingezet. In de eerste plaats omdat de bommen een groot open schootsveld hadden gecreëerd en ten tweede omdat het moreel van de mariniers aangeslagen was.

Procedures

Ooggetuige en marinier buiten dienst Jan van Aalten: “Nee, die aanval ging niet door. Dat gaf mij de gelegenheid compagniesarts dokter Van de Berg te halen die Henk Janssen heeft verzorgd waarna hij

per helikopter kon worden afgevoerd.” Janssen herinnert zich begrijpelijk genoeg weinig van de aanval en kwam bij bewustzijn in het ziekenhuis in Sorong: “Daar wilde men mijn been amputeren, maar dat is uiteindelijk niet gebeurd. Vervolgens ben ik teruggevlogen naar Nederland en in het Marine-hospitaal Overveen een jaar behandeld, waarna ik aansluitend nog anderhalf jaar bij de Sociaal-Medische Dienst in Leiden heb gerevalideerd. Ik heb in die periode één keer bezoek gehad van een vertegenwoordiger van de korpsleiding, die niet kon nalaten te vragen of ik enig idee had waar mijn wapen was gebleven. Vervolgens heb ik nooit officieel mijn Nieuw-Guinea Herinneringskruis uitgereikt gekregen, dat heb ik zelf

opgehaald bij Bureau Commandement. Ondanks een redelijk succesvolle revalidatie kon ik niet verder als marinier en werd ik geplaatst bij de motortransportdienst van de marine. Eigenlijk had ik afgekeurd moeten worden, maar dan had er een grondig militair geneeskundig onderzoek moeten plaatsvinden en je kunt erover speculeren waarom de marine dat liever niet deed. Uiteindelijk begon mijn verwonding echter dusdanig op te spelen dat in maart 1980 alsnog mijn linkerbeen onder de knie moest worden geamputeerd. Pas toen werd ook voor het eerst een proces-verbaal van verwonding opgemaakt. Er is mij vervolgens een Draaginsigne Gewonden toegekend, waarna ik uiteindelijk in maart 1994 met functioneel leeftijds-

■ Toenmalig luitenant Willem van Breukelen. Foto: Karin Stroo

■ Een maritiem patrouillevliegtuig Lockheed P2V-7B Neptune, hier waarschijnlijk bij aankomst te Biak in 1961. Foto: NIMH

ontslag ben gegaan. Daar tussendoor liepen nog eindeloze juridische procedures tegen het ministerie van Defensie over vertraagde carrièregang en allerlei pensioenvervangende uitkeringen, die ik met steun van de Bond van Nederlandse Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers heb weten te winnen. Wat betreft Nieuw-Guinea: later heb ik nog wel gesproken met bemanningsleden

‘Was er toen maar een grondig onderzoek gehouden’

van die Neptune. Tsja, ik kan hen nauwelijks iets verwijten omdat de oorzaken die hebben geleid tot mijn invaliditeit – voor zover ik weet – niet in de eerste plaats bij die vliegtuigbemanning kunnen worden gelegd.”

Coördinaten

Van Aalten: “Ik beleef dat bombardement nog iedere dag, zeker omdat een paar meter naast me een bom insloeg, wat gelukkig een blindganger bleek te zijn. Het is in feite een wonder dat er niet veel meer slachtoffers zijn gevallen. De oorzaak achter deze misser? Voor zover ik het kan beoordelen, heeft kapitein Toet onze eigen coördinaten

aan het vliegtuig door laten geven in plaats van de coördinaten van de parachutisten. En hij was gewaarschuwd door onze Papoea-agenten om, vanwege de moeilijke plaatsbepaling, geen luchtsteun aan te vragen. Ook hier hadden die Papoea’s dus weer gelijk. Als we ze niet bij ons hadden gehad, dan liepen we nu nog door die *bush* te dwalen.” Toenmalig luitenant (en later korps-

commandant) Willem van Breukelen denkt daar anders over: “Ik geloof niet dat er verkeerde coördinaten zijn doorgegeven. Het vliegtuig heeft namelijk in eerste instantie een zogeheten *dry run* gemaakt en toen kwam hij aan de goede kant van onze markeringslappen voorbij. De tweede keer was er sprake van flarden nevel en toen kwam hij aan de verkeerde kant voorbij, met de inmiddels bekende desastreuze gevolgen. Er is bovendien sprake van een tamelijk logische verklaring, namelijk dat wij als mariniers op pelotonsniveau nauwelijks hadden geoefend met luchtsteun. Ja, wel hoe dat in theorie moest, maar nooit in de praktijk. En als je dan in die

bloemkooljungle, waar je amper wat ziet, *close air support* moet gaan inroepen, dan is de kans op ongelukken meer dan theoretisch.”

Toemalig kapitein Toet: “Ongeveer negentig Indonesische para’s lagen zo’n 600 meter bij ons vandaan. Coördinaten heb ik nooit doorgegeven. In de aanvraag voor luchtsteun had ik aangegeven dat de voorste lijn van de eigen troepen zou worden gemarkeerd met rode grondlappen en het doel door een rookgranaat. De eerste granaat werd door het vliegtuig niet gezien als gevolg van wolken en flarden nevel. De tweede keer vroeg ik hem veel lager over te komen en dat deed hij, maar weer geen resultaat. Toen heb ik de vlieger gevraagd of hij het dorpje Wersar zag en dat beaamde hij. Ik heb toen gevraagd of hij vanuit de richting Wersar evenwijdig aan de rivier wilde komen aanvliegen waarbij we afspraken dat ik een teken zou geven als hij bij het doel vloog. De vlieger zei: ‘Ik zie het’ en liet zijn bommen vallen, maar hij deed dat voordat ik het afgesproken teken had gegeven. De bommen vielen vervolgens niet op het doel, maar op onze rode grondlappen. Ik riep dekking te zoeken, maar in plaats daarvan kwam Janssen op mij toe rennen, met alle gevolgen van

■ Marinier b.d. Jan van Aalten (l) en Henk Janssen, die in Nieuw-Guinea gewond raakte door eigen vuur. Foto: Birgit de Roij

■ Nieuw-Guineaveteraan en toenmalig kapitein Joop Toet. Foto: Birgit de Roij

dien. De geplande aanval heeft inderdaad nooit plaatsgevonden, maar de belangrijkste oorzaak daarvoor was volgens mij dat die para's door al dat aan- en afvliegen ruimschoots de tijd kregen om te vluchten. Er viel voor ons dus niet veel meer aan te vallen."

Doofpot?

Er blijkt dus verschil van inzicht wat betreft de precieze oorzaak met betrekking tot deze tragische vergissing. Waar alle betrokken mariniers het wél over eens zijn, is de verbazing dat er nooit een onderzoek is verricht. Dat geeft voeding aan het idee dat de Koninklijke Marine, in ieder geval aanvankelijk,

de ware toedracht rond dit *friendly fire*-incident in de doofpot heeft willen stoppen. Zo meldde de berichtgeving van het hoofdkwartier Commandant Strijdkrachten in Nieuw-Guinea dat de verwonding van Janssen het gevolg was van het verlaten van een landingsvaartuig. Dit verhaal werd vervolgens ook overgenomen in de Nederlandse pers. De 'officiële' geschiedschrijving van het optreden van het Korps Mariniers in Nieuw-Guinea (*Nieuw-Guinea: de mari-nierskant van het verhaal* van de hand van kolonel G.K.R. de Roos) komt dichterbij de waarheid, maar beschrijft de situatie wel uitermate cryptisch: 'Op 23 mei werd na een luchtbombardement een aanval ingezet op enige vijandelijke stellingen, waarbij aan eigen zijde een zwaar gewonde marinier viel, terwijl twee Papoea's resp. zwaar en licht gewond raakten.' Cryptisch, want door deze manier van opschrijven ontstaat immers het onjuiste idee dat de verwonding van Janssen een direct gevolg zou zijn van een aanval die (zoals Van Aalten hiervoor al aangaf) nooit heeft plaatsgevonden.

Het doofpotverhaal wordt versterkt door het gegeven dat de marine als gezegd nooit een onderzoek heeft ingesteld naar de ware gang van zaken op 23 mei en Janssen toentertijd nooit een militair geneeskundig onderzoek heeft laten ondergaan. Van Breukelen: "Op het moment zelf is de gang van zaken niet onderzocht. Het enige wat is gebeurd, is dat Toet mij die middag van de 23e naar de vanuit Sorong gekomen

compagniescommandant Dick Romijn heeft gestuurd om hem bij te praten. En de volgende dag gingen we weer verder met gevechtspatrouilles tegen de Indonesische para's. Toen we eenmaal terug in Nederland waren, had dat onderzoek alsnog kunnen plaatsvinden, maar voor zover ik weet is dat nooit gebeurd. En als het wel is gebeurd, dan zijn de uitkomsten ervan nooit openbaar gemaakt." In latere publicaties zoals *Patrouilleren voor de Papoea's* (1989) en *Vergeet ons niet* (2011, zie ook *Checkpoint 4-2011*) wordt overigens wél de juiste toedracht beschreven.

Vershil

Het is frappant hoe in een tijdsbestek van vijftig jaar verschil van interpretatie kan ontstaan over een in dit geval ingrijpende gebeurtenis. Het leert bovendien beducht te zijn op de betekenis en waarde van ooggetuigenverslagen en *oral history*. Het is daarom een goede zaak dat het tragische *blue on blue*-incident waarbij twee Nederlandse militairen van het 44e bataljon Pantserinfanterie Johan Willem Friso in januari 2008 in Uruzgan omkwamen, in de woorden van toenmalig Commandant der Strijdkrachten Dick Berlijn wél 'diepgaand' is onderzocht. Immers, zo vervolgde Berlijn: "Het is van het allergrootste belang dat we vaststellen wat er precies is gebeurd, vooral voor de nabestaanden, maar ook voor onszelf en onze collega's in Afghanistan." En datzelfde gold en geldt voor de gebeurtenissen in Nieuw-Guinea in 1962.

Van Breukelen: "Hoewel ik van dit hele incident nooit minder heb geslapen, ben ik in de loop der tijd wel steeds meer verbaasd geraakt. Als zoiets vandaag de dag gebeurt, dan wordt er onmiddellijk een zware onderzoekscommissie in het leven geroepen. En terecht!"

Toet: "Was er toen inderdaad maar een grondig onderzoek gehouden. Dat zou een hoop gespeculeer en geklets achteraf over Teminabuan hebben gescheeld."

Noch Janssen, noch Van Aalten heeft sindsdien nog gesproken met kapitein (later kolonel) Toet over deze kwestie. En hoewel Van Aalten aangeeft nog vaak aan die 23e mei te denken, doen beiden verder weinig met hun Nieuw-Guineaervaringen dan wel met hun veteranenstatus in het algemeen. Janssen: "Ik leef nu en niet in 1962."

Paradijsvogels in de polder

Een halve eeuw na de overdracht van Nederlands Nieuw-Guinea, via een VN-bestuur, aan Indonesië laten fotograaf Bodil Anaïs en interviewer Eva Prins zien hoe het de Papoea's in Nederland is vergaan. In het boek **Paradijsvogels in de polder** staan portretten en interviews van drie generaties Papoea's in ons land centraal.

Ze kwamen als vluchteling na de overdracht of studeerden destijds in Nederland en konden niet meer terug. Hoe hebben ze hun draai in Nederland gevonden? Welke betekenis heeft de Papoea-cultuur voor ze? In persoonlijke en openhartige verhalen vertellen de geïnterviewden over hun ervaringen en waarden, die zij weer willen doorgeven aan hun (klein)kinderen. In combinatie met de groot afgedrukte zwart-witfoto's zetten de samenstellers een mooi en indrukwekkend portret neer van de Papoea-gemeenschap in Nederland. Alleen al daarom is het een boek dat de moeite waard is om te lezen. In het boek is verder onder meer een tijdsbalk opgenomen met een korte beschrijving van de geschiedenis en de politieke verwickelingen binnen het land. (MW)

Paradijsvogels in de polder. Papoea's in Nederland – Eva Prins en Bodil Anaïs
96 pagina's, geïllustreerd
€ 17,50
KIT Publishers, Amsterdam (tel: 020-5688272)
www.kitpublishers.nl
ISBN 978946022185

32 dagen Indiëvaarder

Niet alles was kommer en kwel bij de uitzending van militairen vanaf 1946 naar toen nog Nederlands-Indië. De twintigers uit die eerste naoorlogse jaren hadden nog nauwelijks iets van de wereld gezien.

Voor velen van hen was de 32 dagen lange zeereis met de *Volendam* of een ander passagiers- of troepenschip van Rotterdam naar Tandjong Priok een belevenis die ze niet graag zouden hebben willen missen. 'Adieu, tot over twee jaar. Adieu Vader, Moeder, Henk, Miep, Truus. Adieu familie, vrienden en vriendinnen. Ik ga eerst de wereld zien en de zeeën

bevaren', schreef wachtmeester Bram Kuijpers (1926-1985) op 30 juli 1947 in het eerste schrift van zijn dagboek. 'In 1949 kom ik terug, bruingebrand door de tropenzon.' Samen met Den Blit, een Betuwse jongen die officieel de naam Blitterswijk droeg, noteerde hij alles wat er tijdens de zeereis te zien was. De zee, de krijtrotten van Dover, Kaap St. Vincent, de Rots van Gibraltar, Port Said, Suez en de aankomst in Tandjong Priok.

De latere leraar Nederlands Kuijpers genoot met volle teugen van de zeereis. In totaal vulde hij op zee en in Indië achttien schriften met wat hij noemde 'Dagboekkrabbels van Bram Kuijpers'. In het najaar van 2010 liet zijn vrouw deze schriften zien aan zijn dochters Erica en Laetitia. Bij het doorlezen van de dagboeken herkennen zij de humor van hun vader. Ook zijn taalgrapjes waren voor hen heel herkenbaar. Ze besloten het ongetwijfeld bij Indiëveteranen een gevoel van herkenning en weemoed oproepende dagboek **32 dagen Indiëvaarder** te bewerken en uit te geven. (DS)

32 dagen Indiëvaarder – Erica Theloosen-Kuijpers en Laetitia Kuijpers
124 pagina's, zw/w geïllustreerd
€ 22,90 (incl. verzendkosten)
De Parelreeks, Tilburg (tel: 06-41040856)
www.deparelreeks.nl
ISBN 9789088912917

We missen één man

Op 30 mei werd het boek **We missen één man** gepresenteerd op de Basis in Doorn. De bundel, een initiatief van de Basis en het vfonds, bevat zestien verhalen van veteranen, van Indië tot Afghanistan. Zij gaven zich op na een oproep

in onder meer *Checkpoint* en hadden vrijwel geen ervaring met schrijven. Ze werden in een aantal bijeenkomsten begeleid en ondersteund in het beschrijven van hun uitzendervaring. De verhalenbundel moest een spannend leesboek worden. Een aantal veteranen is er zeer zeker in geslaagd een spannend, meeslepend verhaal te schrijven over hun uitzending, waarbij je wel verder móet lezen omdat je ontzettend benieuwd bent hoe het afloopt. Ze zijn meeslepend omdat de schrijver je meeneemt in de wereld van zijn of haar uitzending. Je zit dan even zelf in het vliegtuig boven de jungle van Nederlands-Indië of gaat mee op patrouille in Afghanistan. Die verhalen gaan over alle emoties van een uitzending, zoals hoop, verdriet, blijdschap, angst en onmacht. Andere verhalen, hoewel zeker ook lezenswaardig, zijn meer een beschrijving van

gebeurtenissen en daarmee ontstijgen ze niet helemaal een verslaglegging van feiten. De eerste exemplaren van de bundel werden uitgereikt aan de schrijvers door de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht, tevens Inspecteur der Veteranen, Lex Oostendorp. Hij vertelde dat hij de bundel in één adem had uitgelezen en dat het allemaal verhalen zijn die geschreven móeten worden. (LvD)

We missen één man
302 pagina's
€ 9,90 (of doe mee met de puzzelprijsvraag op pag. 30)
Uitgeverij Kerckebosch, Zeist (tel: 030-6984222)
www.wemisseneeman.nl
ISBN 9789067205306

Mei 1940

De eerste druk van dit lijvige werk in 1990 gaf de nodige commotie. Grebbebergveteraan Wim Jagtenberg tekende bezwaar aan tegen vergelijkingen die werden getrokken ten aanzien van het over en weer schenden van het oorlogsrecht. Hij zou in 2000, gesteund door medestanders, zelfs een kort geding aanspannen dat overigens werd afgewezen. Alhoewel de auteurs in de tweede druk in 2005 duidelijk blijkt gaven de kritiek serieus te nemen en daar waar nodig passages hadden

aangepast, bleef ook nu weer de kritiek niet van de lucht. Bij deze vierde druk (er is ook een Engelstalige uitgave) van **Mei 1940** leggen de auteurs zich dan ook terecht neer bij het adagium van historicus Pieter Geyl dat 'geschiedenis een discussie zonder eind is.'

En voor deze discussie is deze publicatie, wat ook de eerste druk uit 1990 al was, een zeer waardevol startpunt. Compact, maar volledig en in een

vloeiende schrijfstijl is dit het naslagwerk van de strijd in de meidagen van 1940 geworden. In deze druk zijn verrassende nieuw gevonden (kleuren)foto's te vinden en de afgedrukte kaarten geven een duidelijk overzicht van het strijdtoneel. De nederlaag die zo traumatisch heeft doorgewerkt in de Nederlandse samenleving krijgt met deze publicatie een kop en een staart. Het maakt een einde aan mythes tijdens de strijd en bij het zoeken naar de oorzaak en achterliggende verklaringen die tot die capitulatie hebben geleid, behoedt het ons verder voor de jarenlang gebezigde simplificaties. Zonder voorbij te gaan aan de impact van de verwarring en de verschrikkingen waar Nederlandse militairen door deze inval mee geconfronteerd werden, kan met recht gesteld worden dat Mei 1940 de historische werkelijkheid van de Duitse verovering van Nederland weerspiegelt. (GA)

Mei 1940. De strijd op het Nederlands grondgebied – Herman Amersfoort en Piet Kamphuis (red.)

460 pagina's geïllustreerd

€ 34,50

Uitgeverij Boom, Amsterdam (tel: 020-5218938)

www.uitgeverijboom.nl

ISBN 97894 61057020

Met stille trom

Met een vertraging van vijftig jaar is onlangs toch het boek **Met stille trom** van F. Springer postuum verschenen. Deze roman beschrijft de laatste stuiptrekkingen van ons kolonialisme in het Nieuw-Guinea van 1962. Springer, die destijds bestuursambtenaar was in Nieuw-Guinea, zou dit boek oorspronkelijk al in 1963 uitgeven, maar trok vlak voor publicatie het manuscript terug. Bij nader inzien vond hij namelijk dat hierin het drama van de Papoea-bevolking niet aan bod kwam. Vlak voor zijn overlijden heeft Springer het manuscript bewerkt en voorzien van een voorwoord en is de roman in een nieuwe vorm alsnog uitgegeven.

Hoofdpersoon is Dekker, die als controleur is aangesteld in een bergstreek. Hier krijgt hij onder meer te maken met ambtenaren, politiemensen, zendelingen en een professor antropologie die in hun niet aflatende ijver om de Papoea-ziel te redden zijn volle aandacht vragen. Tussen deze personages ontvouwen zich minuscule kleine dramaatjes die steeds met onderhuidse humor door Springer zijn opgetekend. Vooral

het eigenwijze en drammerige karakter van de antropoloog, die zich voor zijn veldonderzoek aansluit bij een oorlogszuchtige Papoea-stam, wordt door de auteur van uiterst geestige en hoekige trekjes voorzien. De lezer kan bijna niet anders dan zich samen met de controleur kwaad maken over de verregaande, onverantwoordelijke keuzes van deze antropoloog, hoewel die op sommige punten gewoon gelijk had. **Met stille trom** is weliswaar een hoogst amusant boek,

maar Springers oorspronkelijke bezwaar dat het tragisch lot van de Papoea's niet voldoende belicht wordt, blijft ook met deze herziene uitgave geldig. Helaas. (AS)

Met stille trom – F. Springer

235 pagina's

€ 19,95

Querido, Amsterdam (tel: 020-5511262)

www.querido.nl

ISBN 9789021442129

Hout van MacArthurs hoofdkwartier

Wim Revet, in het dagelijks leven student bouwkunde, ging als wagencommandant/telegrafist naar Nieuw-Guinea. Daar werd al snel duidelijk dat hij het hoge tempo van de beroepstelegrafisten van het KNIL nooit zou halen. Revet werd motorordonnans en in zijn vrije tijd ontwierp en bouwde hij mee aan de kerk van dominee Wim Jense.

Door: Klazien van Brandwijk-Wiltjer
Foto: Fred van Brandwijk

Toen Wim Revet in 1949 werd opgeroepen voor het vervullen van de dienstplicht werd hij, met zijn bouwkundige achtergrond, niet ingedeeld bij de genie, maar bij de cavalerie. “Voor de avond-hts gold geen vrijstelling en ik hoopte me bij de genie verder op mijn vakgebied te kunnen ontwikkelen. Achteraf was ik erg blij dat ik huzaar werd. In 1950 meldde ik mij vrijwillig voor Nieuw-Guinea.” In het najaar van 1950 arriveerde de huzaar in Ifar waar hij als telegrafist bij de verbindingdienst werd geplaatst. “In Nederland had ik het morse geleerd, 12 tot 15 woordjes per minuut. De beroepstelegrafisten haalden minimaal 25 woorden per minuut. Ik werd overgeplaatst naar het veldpostkantoor en werd motorordonnans. Een fantastische baan met veel vrijheid. Als motorordonnans leerde ik veel officieren kennen. Zo ook dominee Wim Jense.”

Multifunctioneel

“Dominee Jense wilde graag een kerkje in Ifar en hij kreeg de beschikking over een quonset hut.” Revet vertelt enthousiast hoe hij in overleg met de dominee een bouw- en inrichtingsplan maakte voor een multifunctionele ruimte. “Er moest een woonruimte met toilet en mandieruimte worden gecreëerd. Die ruimte werd door een

Naam en leeftijd:	Wim Revet (83)
Rang en functie:	huzaar 1e klasse/wagencommandant telegrafist/motorordonnans
Uitzending:	Nieuw-Guinea
Is nu:	gepensioneerd bouwkundig ingenieur
Hobby's:	fotografie en computerles geven
Hekel aan:	mensen die niet op tijd komen
Beste oorlogsboek:	<i>Away all boats</i> van Kenneth Dodson

tussenwand gescheiden van de rest. Tegen de scheidingswand planden we een bar welke tijdens kerkdiensten van de kerkruimte te scheiden was met een gordijn. Aan de andere zijde planden we het liturgische gedeelte, enigszins verhoogd met daarop een kansel, avondmaalstafel en een doopvont. Dit deel van de quonset was ook met een gordijn te scheiden.” Er meldden zich ruim honderd vrijwilligers, zowel landmacht- als KNIL-militairen, die in hun vrije tijd wilden helpen met de verbouwing. “Zo werkte het aanstekelijke enthousiasme van de dominee. De kerk, het militair tehuis, is dus gebouwd door heel veel mensen. Het liturgische deel heb ik grotendeels gemaakt. Het was een probleem om daarvoor goed hout te krijgen. De dominee wist dat er bij het voormalige hoofdkwartier van MacArthur nog hout te vinden was. Prachtige Oregon Pine balken wist hij te bemachtigen. Die balken werden tot balkjes en planken verzaagd en daarmee maakte ik geraamtes voor kansel, tafel en doopvont. Dat werd bekleed met hardboard en daarna blank gelakt.”

Revet vertelt dat er boven het liturgisch deel een klein torentje kwam. Daar werd na verloop van tijd een klok, die door de gemeente uit Hoenderloo beschikbaar was gesteld, opgehangen. Met de bouw van een terras tegen de zijkant van de middenruimte was een prachtig multifunctioneel gebouw gerealiseerd waar veel militairen en hun gezinnen een thuis vonden. “De dominee had een woonruimte en werkplek. Zondags werd de ruimte als kerk gebruikt en direct aansluitend was het weer een militair tehuis. Ik denk nog altijd met veel plezier terug aan die tijd.”

Open huis

Na zijn diensttijd bleef Revet in Nieuw-Guinea en ging hij werken bij een Nederlands bouwbedrijf. In 1953 kwam hij terug in Nederland om in 1959 met zijn gezin naar Nieuw-Guinea terug te keren. Eind 1962 moest het gezin noodgedwongen naar Nederland terugkeren. “Dat was spijtig, maar die tweede periode hebben we veel kunnen betekenen voor de militairen die in 1961 de landmacht kwamen versterken. Nieuw-Guinea zit in mijn hart.”

‘Sommige dingen doe je gewoon’

Kort na zijn uitzending naar Cambodja redde Henri Daelman op de Albert Cuypmarkt in Amsterdam een wildvreemde het leven. Terwijl de omstanders toekeken hoe een jongen met een mes werd gestoken en iemand opmerkte: ‘Laat die lui elkaar maar afmaken’, greep hij in en ontfutselde hij de belager het mes. “Je gaat toch niet staan kijken hoe iemand wordt afgeslacht?”

Naam en leeftijd: Henri Daelman (40)
Rang en functie: matroos I KVV/kok
Uitzending: Cambodja (Cambo II)
Is nu: fulltime vader van Jurrian
Hobby's: tuinieren/muziek/film
Hekel aan: mensen die denken meer waard te zijn dan anderen
Beste oorlogsfilm: *Hamburger Hill*

Door: Klazien van Brandwijk-Wiltjer

Foto: Fred van Brandwijk

De Cambodjaveteraan zegt het verschillende keren tijdens ons gesprek: “Sommige dingen doe je gewoon.” Voor hem is een aantal zaken in het leven vanzelfsprekend. Zo zei hij ja toen hij als kok werd meegevraagd naar Cambodja, kwam hij in actie op de Albert Cuyp en zorgt hij nu al een aantal jaren alleen voor zijn zoontje Jurrian.

Als kort verband vrijwilliger (KVV) matroos/kok was Daelman op *Hr.Ms. De Ruyter* geplaatst toen hij het verzoek kreeg om met de mariniers mee te gaan naar Cambodja. “Er gingen veldkeukens mee en er waren te weinig koks. Ik heb direct ja gezegd, want je bent niet voor niets beroepsmilitair. En het leek me een mooie uitdaging. Als matroos zit je doorgaans aan boord. Nu kon ik iets unieks ervaren.” Daelman werd geruime tijd voor zijn uitzending in december 1992 in Doorn geplaatst en kreeg een intensieve voorbereiding. “De commandant wilde alleen maar

topfittede mensen mee, dus ook het marinepersoneel moest naar Schotland, kreeg een wapentraining en moest speedmarsen.”

Cambodja

In Cambodja werd de kok geplaatst in de kombuis van de bataljonsstaf in Sisophon. “Ik was de jongste dus de rotklussen waren voor mij. Van de chef mocht ik nog niet echt koken, dus was het spullen klaarzetten, groente snijden, schoonmaken en opruimen. Dat soort zaken. Gelukkig had de adjudant door dat ik me wel iets anders van Cambodja had voorgesteld. Hij regelde dat ik mee mocht op voedselkonvooiën en ik mocht ook als begeleider van bezoekers mee de stad in. Soms kwamen we in benarde situaties terecht bij roadblocks of op het station in Sisophon.”

Daelman heeft veel leuke herinneringen aan het contact met ander vlootpersoneel en de Cambodjaanse afwasers en de meisjes van de bediening. Het contact met de mariniers verliep niet altijd even soepel. “Sommigen realiseerden zich niet welk werk wij

verrichtten als zij op patrouille waren. Dat het kamp bewaakt moest worden, dat wij ook buiten de poort kwamen met konvooiën of als begeleiding van gasten. Dat wij ook in gevaarlijke en benarde situaties hebben verkeerd. Natuurlijk had je een andere taak, maar of de één nu meer heeft bijgedragen aan de verbetering van de toestand in het land? Of meer in gevaarlijke situaties heeft gezeten dan de ander? Of angstige momenten heeft beleefd? Allemaal waren we een radertje in het geheel. Je was daar samen om een klus te klaren en dan is niemand superieur. Ik vind het heel lastig dat er zelfs nu nog mensen zijn die dat niet zo zien.”

Applaus

Over zijn actie op de Albert Cuyp is hij kort en bescheiden. “Mijn vriendin en ik zaten in broodjeszaak een broodje te eten. Toen zagen we een oloopje. Er stormde een meisje binnen dat riep: ‘Se sein mekaar dood oan ut steken.’ Ik naar buiten en daar zag ik een jongen een andere jongen met een stanleymes te lijf gaan. Beiden waren van Arabische afkomst. De jongen die onderop lag, keek me aan met een blik van help me en voor ik er verder bij nadacht, heb ik de belager op de rug getrokken zodat die ander eronder weg kon. Ik heb de ander het mes afhandig gemaakt en op de politie gewacht. De toeschouwers applaudeerden. Ach, sommige dingen doe je gewoon.”

Sinaï- en Joegoslaviëveteraan Egbert Nauta over ziekenhuis Vukovar:

‘Daar is genocide gepleegd’

Egbert Nauta ging in 1992 voor UNPROFOR naar Zagreb, hij was toen al vier maanden als waarnemer van de ECMM in Kroatië geweest. Eerder was hij in 1983 als kapitein bij de Verbindingsdienst naar Sinaï uitgezonden. Nauta: “Sinds die missies in voormalig Joegoslavië ben ik nog meer betrokken bij mensen met sociale problemen.”

Door: Anne Salomons

De oorlog in Kroatië was net uitgebroken toen Egbert Nauta (68), officier bij het Verbindingsbataljon in Eibergen, hoorde dat er waarnemers voor de ECMM, de *European Community Monitor Mission*, gezocht werden. Nauta meldde zich hiervoor aan omdat hij zekerheid wilde krijgen of hij als officier wel in het goede beroep zat. “Ik wist dat ik in een oorlogssituatie terecht zou komen. Oorlog in het echt meemaken is wel wat anders dan soldaatje spelen op de hei”, verklaart hij.

Na een aantal informatiedagen vertrok Nauta in oktober 1991 naar Zagreb waar hij met andere waarnemers uit de hele EEG in een hotel werd ondergebracht. Daar was zojuist een groep ECMM-waarnemers teruggekeerd uit Vukovar, een Kroatische enclave in Servisch gebied die voortdurend werd beschoten. Zij hadden een konvooi van Artsen Zonder Grenzen begeleid en tevergeefs geprobeerd hulpgoederen naar Vukovar te brengen en patiënten uit een kapotgeschoten ziekenhuis te evacueren. “Ik had nog geen specifieke opdrachten en wilde wel mee bij een nieuwe poging. Het was heel riskant omdat je dwars door de frontlijnen

Nieuwe poging

Een paar dagen later ondernamen ze een nieuwe poging, nu met lege vrachtauto's, de bodem alleen met piepschuim bekleed om patiënten op te kunnen leggen. Er gingen ook artsen en verpleegsters mee. “Ik heb toen even mijn vrouw gebeld, maar die wist alles al. ‘Ja, je bent bij Vukovar geweest, hè?’, zei ze. ‘En je rookt ook weer.’ Bleek het uitgebreid op het nieuws te zijn geweest.” De derde poging verliep zonder noemenswaardig oponthoud. “Ik heb onderweg wel veel lijken gezien”, benadrukt Nauta. “Je zag daar meer lijken langs de weg liggen dan in de Achterhoek platgereden egels en konijnen.

‘Ik voelde me toch het lekkerst bij de troepen en wilde gewoon actie’

heen moest. Daarom had ik een brief klaargelegd voor mijn vrouw voor het geval ik niet zou terugkomen.” In een wit tropenuniform van de mariniers, zonder wapens of onderscheidingstekens en met de status van diplomaat als enige bescherming voegde hij zich bij het konvooi dat met ongepantserde voertuigen reed. In de buurt van het front was het inmiddels vergeven van de pers, die lucht had gekregen van de eerste mislukte poging. Maar ook deze keer werd het konvooi tegengehouden door het JNA, het Joegoslavische leger. Na een gedwongen overnachting in een volslagen kapotgeschoten JNA-kazerne moesten zij 's ochtends, amper 4 kilometer verwijderd van het te evacueren ziekenhuis, andermaal onverrichter zake terugkeren naar Zagreb.

Maar zolang het om militairen ging, deed het me wonderbaarlijk weinig. Vrouwen en kinderen, daar had ik wel heel erg veel moeite mee.” De stad Vukovar bleek één grote kapotgeschoten puinhoop. Eenmaal in het ziekenhuis deden de artsen heel snel hun triage. Dat hield in dat zij uitzochten bij welke patiënten het nog de moeite loonde om geëvacueerd te worden. Nauta: “We dachten later op die dag terug te komen om de volgende patiënten op te halen.” Daar is het nooit van gekomen. Op de terugweg werd het konvooi weer eens aangehouden door het JNA. Ze moesten een andere route nemen, terwijl zich aan weerszijden van het konvooi JNA-tanks opstelden met de lopen naar buiten, als een soort escorte. Een tv-ploeg van ITN, embedded bij

■ Veteraan Egbert Nauta. Foto: Henk Hoogink

■ Gevolg van oorlogshandelingen tijdens de burgeroorlog in Joegoslavië. Foto: NIMH

de JNA, filmde deze schijnheilige, in scène gezette vertoning. Het zou een terugrit van hooguit anderhalf uur worden, maar omdat een vrachtwagen met gewonden op een mijn liep, was het konvooi uren onderweg. Zonder medicijnen, verbandmiddelen, eten en drinken voor de patiënten. “Het was een vreselijke situatie. Gelukkig heeft iedereen het toen overleefd. En jawel, bij aankomst werd het konvooi opgewacht door de halve wereldpers.”

Genocide

Een paar weken na de evacuatie is Vukovar gevallen en door de Serviërs ingenomen. Vrouwen en kinderen werden geëvacueerd. “Toen zij overstapten van vrachtwagens in bussen werden zij door een haag van Servische vrouwen geleid die schreeuwden: ‘Maak ze af, het worden toch alleen maar *Ustasi*.’ Dat is een scheldnaam voor Kroaten.” *Ustasi* waren leden van een Kroatische paramilitaire organisatie die tijdens de Tweede Wereldoorlog bekendstond om de gruweldaden jegens joden en Serviërs. Nauta: “In het ziekenhuis, waar nog veel patiënten noodgedwongen

waren achtergebleven, is toen genocide gepleegd. De vent die daarvoor verantwoordelijk was, had ik daar een paar keer ontmoet. Ik had nog een foto van hem gemaakt, die staat nu op het opsporingsbiljet van de VN. Ik weet niet of hij inmiddels is opgespoord.” Op 9 jan 1992 was Nauta’s missie afgelopen en ging hij weer aan het werk bij 898 Verbindingsbataljon in Eibergen. Ondertussen was hij thuis tamelijk ongenietbaar. “Ik was ook allergisch voor onverwachte geluiden.” Daar was hij net een beetje overheen toen hij in oktober van hetzelfde jaar weer naar Zagreb werd uitgezonden, nu als plaatsvervangend bataljonscommandant van de Nederlandse Verbindingsdienst in het kader van UNPROFOR. “Ik voelde me toch het lekkerst bij de troepen en wilde gewoon actie. Achter zo’n bureau zitten was ik alweer beu. Maar mijn vrouw was allesbehalve enthousiast.”

Coördinerende taak

Na een oponthoud van een dag omdat er met het vervoer van plunjebalen geen rekening was gehouden, vertrok Nauta

Beleg van Sarajevo

De Bosnische hoofdstad Sarajevo herdacht onlangs het begin van het bijna vierjarige beleg door de Serviërs. Het beleg begon op 5 april 1992 nadat de meerderheid van de bevolking van Bosnië-Herzegovina tijdens een referendum voor onafhankelijkheid had gestemd. Gedurende het beleg kwamen 11.500 burgers om. Velen werden gedood door sluipschutters. Meer dan 50.000 mensen raakten gewond. De stad werd grotendeels verwoest. Met de ondertekening van de Dayton-akkoorden in 1995 kwam er op 26 februari 1996 een einde aan de belegering.

op 11 oktober van Soesterberg naar Zagreb. De Nederlandse Verbindingsdienst was verantwoordelijk voor het netwerk van verbindingen tussen alle onderliggende bataljons die hun eigen Verbindingsdienst hadden en de staf van UNPROFOR. Bij ieder bataljon zat een verbindingscenrumpje, bemand door Nederlanders. Nauta werkte op het niveau van de UNPROFOR-staf en had een coördinerende taak. Vlak voor de aankomst was de UNPROFOR-staf

van Sarajevo naar Zagreb geëvacueerd omdat het hoofdkwartier in Sarajevo werd beschoten.

Vanuit Zagreb bezocht Nauta regelmatig de diverse detachementen die verspreid over Kroatië en Bosnië lagen. De Bosnische detachementen zaten allemaal in Sarajevo. “Van Zagreb naar Sarajevo kon je alleen maar met het vliegtuig van ‘Maybe Airlines’. Je moest maar afwachten of hij vloog. Ter hoogte van Split kregen we dan het signaal ‘helm op, scherfvest aan’. Dan ging het vliegtuig hoger vliegen en vlakbij vliegveld Sarajevo doken we naar beneden voor een kamikazelanding. Het vliegveld van Sarajevo lag namelijk voortdurend onder vuur van de Serviërs.”

In Zagreb bezocht Nauta onder meer de lokale staf van UNPROFOR in het PTT-gebouw en van daaruit vertrok hij naar de verschillende bataljons. Tijdens zo’n bezoek vroeg hij de Nederlandse militairen hoe de samenwerking verliep. “We zaten daar ook met de voormalige Koude Oorlogsvijand op gelijk niveau te overleggen. In het contact met de Polen leek het alsof één Poolse kapitein Nederlands kon verstaan. Om daar achter te komen, werd een gefingeerd evacuatieplan besproken in het bijzijn van de Pool. Toen de Nederlandse sergeant-majoor daar door de Poolse bataljonscommandant op werd aangesproken, was hij ontmaskerd: de betreffende kapitein bleek tijdens

de Koude Oorlog opgeleid om Nederlandse krijgsgevangenen te verhoren.”

Dienstweigeraars

Ondertussen werd het steeds spannender in Sarajevo, met Servische scherpshutters die schoten op alles wat bewoog. Nauta kende de situatie in Sarajevo goed en wilde kogelwerende vesten voor de slecht beschermde Nederlanders in Sarajevo. Maar een majoor in Nederland weigerde dat. Nauta: “Hij zei: ‘Weet u wel wat die dingen kosten?’”

De toestand in Sarajevo escaleerde toen de Tito-kazerne, met daarin een bataljon uit Oekraïne en een Nederlands verbindingdetachement, onder vuur werd genomen en in brand vloog. Het personeel van de verbindingdienst werd daarop in allerijl geëvacueerd naar het PTT-gebouw.

Na een paar dagen, toen iedereen enigszins was bijgekomen van de schrik, gaf Nauta het verbindingdetachement opdracht alles in orde te maken om zich weer bij het Oekraïense bataljon te voegen. Maar het kader van het detachement weigerde terug te gaan naar het Oekraïense bataljon. ‘Omdat ze niet konden instaan voor de veiligheid van hun mensen’, zo luidde hun latere verklaring toen zij zich uiteindelijk in Nederland voor de krijgsraad moesten verantwoorden (zie ook *Checkpoint 2-2006*).

Nauta had ze toen al meerdere malen gewaarschuwd dat wanneer ze een operationele opdracht weigerden uit te voeren, dit heel vervelende gevolgen zou hebben. “Maar de heren bleven weigeren, ze hielden voet bij stuk en zeiden dat ze niet hoefden te gehoorzamen omdat ze niet onder Nederlands bevel stonden.” Toen Nauta hen op de consequenties wees, zoals oneervol ontslag, zei een van hen heel laconiek: ‘Dan kan ik altijd nog ruitenzetter worden in Sarajevo.’ Uiteindelijk kregen de twee onderofficieren inderdaad oneervol ontslag en daarbovenop vier maanden cel.

Sociaal betrokken

Terug in Nederland – hij was al eerder een dag terug geweest voor de krijgsraad die de zaak van de twee militairen behandelde – werd Nauta hoofd veldpostdienst bij het Commando Verbindingen KL in Den Haag. Van daaruit heeft hij nog verschillende veldposten in Split, Zagreb en Sarajevo kunnen bezoeken. “De dreiging was toen weg, maar de enorme schade was nog hetzelfde.” In 1999 ging hij met functioneel leedtijdsontslag en werd hij officieel veteraan. Soms had hij het moeilijk thuis. “Als mijn uitzending ter sprake was geweest, moest mijn vrouw me met rust laten en dan sliep ik slecht. Ik ben na de missies veel emotioneler geworden in mijn reacties. En nog meer als vroeger sociaal betrokken bij de onderkant van de samenleving.” In Eibergen heeft Nauta zich dan ook nog jarenlang ingezet voor de opvang van vluchtelingen in het dorp. “Ik heb zelf van dichtbij gezien hoe bevolkingsgroepen hun huis uit geschoten werden en berooid over de weg liepen. In verschillende vluchtelingenkampen heb ik mensen gesproken die wanhopig en verscheurd waren. Ik herinner me een vrouw die zei: ‘Mijn man vecht voor de Kroaten en mijn zoon voor de Serviërs. Wat als ze op elkaar gaan schieten?’” Later is Nauta nog gemeenteraadslid geweest voor GroenLinks en hij is nog steeds actief voor Manusia Papua, een stichting die is opgezet door zijn vriend, een Nieuw-Guineaveteraan. Naar Kroatië of Bosnië is hij nooit meer terug geweest. “Ik neem het me elke zomer voor, maar telkens wordt het toch weer Frankrijk.”

■ Een van de Nederlandse communicatiecentra, dat zich van april 1992 tot mei 1994 in het hoofdkwartier van het Poolse bataljon in Slunj (Sector Noord) bevond. Foto: NIMH

Veteranencafé West Maas en Waal in oprichting

Ontmoetingsplek voor de regio

Al een paar keer was het ter sprake gekomen tijdens de lokale viering van de Nederlandse Veteranendag. Zou het geen idee zijn om ook in de gemeente West Maas en Waal een veteranencafé op te richten? Na een voorzichtige verkenning vóór de zomer is men eruit: na de vakantie heeft ook deze Gelderse gemeente een eigen veteranencafé.

Door: Janke Rozemuller

Foto's: William Moore

Onder het toezicht van een heuse mammoet komen tien veteranen voor het eerst bij elkaar in de foyer van het Streekhistorisch Museum Tweestromenland in Beneden-Leeuwen. 's Lands grootste landzoogdier is botje voor botje opgebouwd uit vondsten, onder meer bij ontzandingen in Maas en Waal. De manier waarop het veteranencafé tot stand komt, lijkt daar eigenlijk wel een beetje op. Eerst maar eens klein beginnen en dan samen bekijken hoe de groep verder kan groeien. De pioniers komen allemaal uit de gemeente West Maas en Waal, behalve Nieuw-Guineaveteraan Bart van den Dobbelsesteen (71). Hij komt uit buurgemeente Druten en is de vader van een van de initiatiefnemers. Maar dat is niet de enige reden voor zijn komst. Het veteranencafé in oprichting wil nadrukkelijk een ontmoetingsplek voor de regio zijn, zo vertelt zoon Marc van den Dobbelsesteen. "Ik heb tegen mijn vader gezegd dat hij de volgende keer zijn maten mee kan nemen. Hoe meer zielen, hoe meer vreugd."

Herinneringen

Van den Dobbelsesteen jr. zorgt er in zijn eentje voor dat de verhouding oud en jong redelijk gelijk verdeeld lijkt. De 41-jarige multiveteraan die bij het Korps Mariniers en de landmacht diende, is namelijk Irak-, Cambodja-, Bosnië- en Afghanistanveteraan. Samen met een Libanonveteraan zit hij aan

tafel met vier Indië- en vier Nieuw-Guineaveteranen. Een aantal van hen heeft spullen van de uitzending meegebracht. Zo zit Van den Dobbelsesteen sr. samen met de 70-jarige Gerrit van Tiem een kaart van Nieuw-Guinea te bestuderen. Beiden werden als marinier 2 zeemilitieciën uitgezonden naar Manokwari en kennen elkaar al sinds die tijd. Naast herinneringen aan toen bespreken de twee ook wat zij wenselijk vinden voor het nieuwe veteranencafé. Ze geven aan dat één ontmoetingsplek voor de naast elkaar gelegen gemeenten West Maas en Waal, Druten en Beuningen het mooist zou zijn. Ook zouden er wel wat meer jonge veteranen mogen komen. Dat vindt ook Jack Beurskens, die de eerste bijeenkomst samen met Van den Dobbelsesteen jr. heeft georganiseerd. Om ook de mening van de anderen te peilen, houdt de 73-jarige Nieuw-Guineaveteraan aan het eind van de avond een evaluatie onder de aanwezigen.

Mogelijke samenwerking

Omdat de veteranen aangeven behoefte te hebben elkaar op regelmatige basis te ontmoeten, wordt besloten na de vakantie opnieuw bij elkaar te komen, zelfde tijd, zelfde plaats. Waarschijnlijk wordt het café vervolgens om de twee maanden gehouden. "Centraal staat de ontmoeting en het contact, maar we willen mogelijk een half uurtje een activiteit organiseren", vertelt oud-marinier Beurskens. "Bijvoorbeeld een film of een spreker." Verder is er inmiddels contact met buurgemeente Druten over toekomstige activiteiten voor veteranen.

"We hebben afgesproken om te bezien welke we samen kunnen doen." Ook zijn er plannen om in het museum waar het veteranencafé plaatsvindt een tijdelijke tentoonstelling te organiseren met aansluitend een lesbrieft voor de basisscholen en eventueel een bezoek van een veteraan. Het veteranencafé in Beneden-Leeuwen is dus niet alleen in oprichting, maar ook in beweging. En dat kan van de mammoet die alles heeft gadeslagen niet meer worden gezegd.

Wat: veteranencafé West Maas en Waal
Waar: Streekhistorisch Museum Tweestromenland, Pastoor Zijlmanstraat 3, 6658 EE Beneden-Leeuwen
Wanneer: eerstvolgende bijeenkomst is op vrijdag 21 sept van 19.30 tot 22.00 uur
Voor: alle veteranen uit de gemeente West Maas en Waal én omliggende gemeenten (regio Maas en Waal)
Info: Marc van den Dobbelsesteen, tel: 0487-594643 (na 18.00 uur), e-mail: marcdice71@gmail.com of Jack Beurskens, tel: 0487-572021, e-mail: jackb@cawaij.nl

Nieuw-Guineaveteranen realiseren monument voor gesneuvelde Papoea's

‘Wij blijven ze met eerbied gedenken’

Een blijvend gedenkteken voor de inzet en opoffering van de Papoea's. Dat was de wens van een groep Nieuw-Guineaveteranen. Ze vormden een uitvoerend comité, trokken adviseurs aan en zamelden geld in. Vijftig jaar na de overdracht gaat hun wens in vervulling. Dan wordt op landgoed Bronbeek, bij Arnhem, een monument onthuld. “Ze verdienen het”, aldus mede-initiatiefnemer en adviseur Hans Slijkhuis.

Door: Janke Rozemuller

Foto's: privécollectie Hans Slijkhuis

Dat het monument voor de Papoea's er komt, is zeker. De commandant van Bronbeek, kolonel Gert Noordanus, staat positief tegenover het initiatief. Ook is er door fondsenwerving inmiddels genoeg geld om het gedenkteken te laten maken. Toch zamelden de initiatiefnemers op 30 juni tijdens de Nederlandse Veteranendag op het Malieveld nog geld in. Dat geld is bedoeld voor het programma dat rondom de onthulling op 1 oktober plaats moet vinden.

Bijna een jaar eerder werd op initiatief van commandeur b.d. Peter Boegborn in Roermond een plaquette onthuld ter herinnering aan de offers en prestaties van de Papoea's (zie *Checkpoint 10-2011*). Nieuw-Guineaveteraan Hans Slijkhuis trok onmiddellijk aan de bel. “Hoewel dat op zeer plechtige wijze is gedaan, vind ik Roermond niet helemaal de juiste plaats. Bronbeek is dat in mijn ogen wel. Geografisch gezien, maar ook vanwege de onlosmakelijke

■ Indië- en Nieuw-Guineaveteraan Hans Slijkhuis.

band met ons koloniale verleden. Ook staat Bronbeek voor ontmoeting door al die reünies die er plaatsvinden.” Nadat hij enkele medestanders had gevonden, werd het plan verder uitgewerkt. “Financieel hebben we geen steun gekregen, van niemand. Het monument is door veteranen zelf betaald.”

Indië en Nieuw-Guinea

Slijkhuis diende 34 jaar bij het Korps Mariniers. Dat hij voor het korps koos, kwam door een portret van zijn oom Tinus. “Hij droeg op die foto ‘lang wit’, het tropenuniform van de mariniers. En hij kon zo mooi vertellen, ik zat altijd met open mond naar hem te luisteren.

Monument voor Papoea's

Wie: Hans Slijkhuis, mede-initiatiefnemer en adviseur
Wat: realisering monument voor gesneuvelde Papoea's
Waar: landgoed Bronbeek, Arnhem
Wanneer: op 1 oktober 2012 (fondsenwerving sinds 2011)
Contact: Chris P. van der Klauw (secretariaat), e-mail: webmaster@westpapua.nl,
website: www.west-papua.nl. Financiële bijdragen zijn welkom op rek.nr.
74.87.95.480 t.n.v. H.J. de Man te Arnhem o.v.v. Papuamonument Bronbeek.

Ik kom uit een heel eenvoudig gezin en ik wilde uit dat milieu, ik wilde iets betekenen. Op 20 mei 1947 ben ik als 16-jarige bij het korps gekomen en op 5 maart 1981 ben ik met functioneel leefslootdonslag gegaan als sergeant-majoor." Toen hij 18 was, werd Slijkhuis uitgezonden naar Nederlands-Indië. Hij werd geplaatst in Soerabaja, op Oost-Java. "En ik ben met het laatste transport weer naar Nederland gegaan", vertelt hij. Daar kwam hij in januari 1951 aan. Vervolgens heeft hij tweemaal in Nieuw-Guinea gediend: van '53 tot '55 en van begin '60 tot eind '62. "Die tweede term was samen met mijn vrouw Ina. We woonden in een paleisje in Manokwari. De marine zorgde goed voor de gezinnen, dat kan ik u verzekeren." Hoewel hij naar eigen zeggen wel een paar A4'tjes kan vullen met dingen die niet goed waren, wegen die niet op tegen alles wat wel goed was. "En dat laatste is voor mij bepalend om te zeggen dat het wonen in Manokwari een geweldige en romantische tijd is geweest."

Papoea's

Vooraf tijdens zijn tweede uitzending naar Nieuw-Guinea had Slijkhuis veel contact met de Papoea's. Hij moest

onder meer een speciale geweergroep vormen en werkte daarin samen met Papoea-infiltranten. Maar ook privé was er contact. "We nodigden ze thuis uit. Onze tuinman, ook een Papoea, lieten we mee-eten. Hij liep nog in zo'n *tjawat*, zo'n lendedoekje. Ik had een grasmaaier voor hem gekocht, maar die heeft hij nooit gebruikt. Hij had liever een *babat*, een stuk ijzer waar het gras mee kort geslagen wordt."

Gevraagd naar zijn reactie op de overdracht van Nieuw-Guinea, nu bijna vijftig jaar geleden, antwoordt Slijkhuis kort maar krachtig: "Verschrikkelijk." De oud-mariniër ziet het als een vorm van verraad richting de Papoea's. "Ze hadden die mensen zelfbestuur gegeven, ze hadden een Nieuw-Guinea Raad, ze hadden een eigen vlag en ze hadden een eigen volkslied. De relatie met de bevolking was uitstekend. Nederland is gewoon gezwicht voor Kennedy met zijn club." Slijkhuis herinnert zich die laatste periode in Manokwari nog goed. "Het was zo'n gezellig dorpje. Maar toen hing er een sfeer van verdriet. Op het laatst was er een oecumenische kerkdienst in de grote kantine. Iedereen stond hand in hand. Ik heb toen mariniers gezien met tranen in de ogen."

Monument

Vijftig jaar na de overdracht wordt het monument op landgoed Bronbeek onthuld. Naast Slijkhuis hebben verschillende andere Nieuw-Guineaveteranen zich daarvoor ingezet (zie ook *Checkpoint 3-2012*). Het monument is een ontwerp van de zoon van Slijkhuis. Op de steen komt de volgende tekst te staan: 'Uw moed en trouw waren boven alles verheven. Wij blijven u met eerbied gedenken.' Het monument komt in de buurt van de Kumpulan te staan, vlakbij het monument voor Arnhemse militairen die tussen 1945 en 1962 zijn omgekomen in Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea. De onthullingsplechtigheid en herdenking vindt op 1 oktober plaats tussen 10.30 en 16.00 uur en

■ Korporaal der mariniers Hans Slijkhuis (r) als wachtcommandant tijdens het bezoek van de Commandant Mariniers NNG, kolonel der mariniers G.K.R. de Roos, aan de Marinierskazerne in Manokwari, 1961.

■ Het 'paleisje' in Manokwari waar het echtpaar Slijkhuis ten tijde van Nieuw-Guinea in woonde. Bij aankomst van gezinnen zorgde de marine gratis voor tijdelijk meubilair, tot de eigen meubels kwamen.

omvat een minisymposium, de onthulling van het monument, een kranstegging en een defilé, een lunch en een reünie. Programmadetails en wijze van aanmelding staan op www.bronbeek.nl (herdenkingen). Ter gelegenheid van de onthulling van het monument wordt in Museum Bronbeek vanaf 1 oktober een tijdelijke expositie ingericht over de inzet van de Nederlandse militairen in Nederlands Nieuw-Guinea en hun band met de Papoea's.

Hans Slijkhuis heeft een eigen website. Daarop zijn zijn eigen verhalen te lezen, maar ook die van anderen. De website gaat vooral over het Korps Mariniers en over Nieuw-Guinea. Info: www.hansslijkhuis.nl

■ Het ontwerp voor het monument voor de Papoea's.